

„...NÁLUNK LAKSZ BARBÁR FÖLD HELYETT, HELLÁSZBAN MEGTANULTAD, MI JÓ, MI HELYES...”

Idegenség és magány Euripidész Médeiajában

Euripidész *Médeia*ja – s a vele egy műsorban bemutatott másik két tragédia, a *Philoktétész* és a *Diktüisz*, valamint a trilógiát kísérő szatírjáték, a *Theriszztai* (e darabok közül sajnos csak a *Médeia* maradt fenn) – i. e. 431-ben harmadik helyezést ért el az athéni színházi versenyen, a Nagy Dionüsziaán. A harmadik hely bukást jelent, hiszen az évenként megrendezett tragédia-versyben három tragédiaszerző indult – a hivatalos kifejezést használva: *nyert Kart*. 431-ben Szophoklész és Euphorióon volt Euripidész versenytársa. Euphorióon nyert, ám nem ismerjük a győztes drámát: ez ugyanúgy elveszett, mint a második helyen végzett Szophoklész ebben az évben írott versenyművei. A bukással felérő harmadik helyezés amúgy nem volt ismeretlen élethelyzet Euripidész számára: mintegy ötvenéves tragédiaírói pályája során mindössze négy alkalommal érte az a megtiszteltetés, hogy a tíz versenybíró első helyezéssel jutalmazta műveit (Szophoklész huszonnégyszer győzött, Aiszkhülosz tizennégyszer kapta meg a győztesnek járó babérkoszorút s az egyéb elismeréseket, köztük a mai pénzre átszámítva mintegy tizenhat millió forintot jelentő pénzdíjat). A *Médeia* remekmű, ezt már az antikvitásban is felismerték, éppen ezért elutasítása magyarázatra szorult: egy, a tragédia 264. sorához írott, a hellenisztikus korból származó *szkholion* – drámaszövegekhez írt kommentár – szerint Euripidész lényegesen megváltoztatta a Médeia és Iaszón korinthuszi tartózkodására vonatkozó mitikus hagyományt. Ez utóbbi szerint Médeia szörnyű bűnököt követett el Korinthusban, hogy bosszút álljon Iaszón árulásáért: megölte férje új szerelmét, a királylányt és annak apját, a korinthuszi királyt, Kreónt, majd elmenekült a városból – más változat szerint száműzték. Erre következett a korinthusziak bosszúja, akik meggyilkolták Médeia és Iaszón két kisfiát. Euripidész tragédiájában Médeia azzal teszi teljessé a Iaszón elleni bosszúját, hogy ő maga öli meg gyermekeiket, örök magányra és boldogtalanságra ítélve a férfit. A *szkholion* szerzője szerint az athéni közönség a gyermekgyilkosságot utasította el: bármennyire is *barbár nő*, *gonosz varázslatok mestere* Médeia, bármennyire is jogos férje és annak új választottja iránti gyűlölete, sőt, még bosszúvágyát is meg lehet érteni, ártatlan kisgyerekeinek meggyilkolása semmiképpen nem fogadható el. Sem mint dramaturgiai megoldás, sem mint színpadon felidézett szörnyű tett, legkevésbé pedig mint mítosz-átértelmezés. A görög közönség emberképében a bűnöknek – legyen szó akár a legrettenetesebb bűnököt elkövetőkről is, mint például Oidipusz vagy Klütaimnésztra vagy Oresztész – jól érzékelhetően itt van az elviselhetőségi határa, s aki ezt a határt átlépi, mint azt a gyermekgyilkosságoknak Médeia amúgy is rettenetes bűnökben gazdag mítoszai közé emelésével Euripidész tette, azt a közönség felháborodása és elutasítása sújtja. Ezt a felháborodást és elutasítást fejezi ki a *Médeia* megalázó, harmadik helyre sorolása.

A *Suidas* című, az i. sz. 10. századból származó, de igen megbízható ókori forrásokra támaszkodó bizánci lexikon őrizte meg a dráma első kommentátorának, a hellenisztikus

korban élt Bizánci Arisztophanésznek a leírását a műről. Tőle tudjuk, hogy sem Aiszkülosz, sem Szophoklész nem írt Médeia-tragédiát, s ő foglalta össze elsőként Euripidésznek a korábbi hagyománytól eltérő, tartalmi változtatásait is. Hogy Euripidésznek különös érzéke volt a görög mitológia olyan nőalakjairól tragédiát írni, akiknek sorsában a tragikus triász másik két tagja nem lát drámában megörökíthető konfliktus-helyzetet, más példával is tudjuk illusztrálni: Helené, a görögség – és az egész világ – sorsát szépségével, tetteivel és az érte folytatott háborúval gyökeresen megváltoztató nő kizárólag Euripidészt érdekelte mint drámai hősnő, egyedül nála lép elénk szereplőként, és ma már tudjuk, hogy ő a fennmaradt életmű egyik legfontosabb drámahőse. De említhetnénk Phaidra – a *Hippolitoszban* – vagy Klütaimnésztra – az *Élektrában* – alakjának a másik két tragédiaírótól gyökeresen eltérő, e nőalakokat gyökeresen új megvilágításba helyező értelmezését is.

Médeia korinthuszi története mint tragédia-téma több szempontból is különleges választás: a Iaszónnal és két fiúkkal hosszú évekkel ezelőtt megkezdett vándorutat az út kezdetétől súlyos bűnök kísérik. Olyan bűnök, amelyek egy része a görög néző számára felfoghatatlan szörnyűség, *barbár* tett. Ugyanakkor a médeiai bűnök egy másik csoportja dicséretes csel, sőt, hőstett, mivel ezek hozzásegítik a nagy görög hőst, Iaszónt nemes célja – az aranygyapjú megszerzése – eléréséhez. Ez utóbbiak közé tartozik, hogy a lehetetlen küldetéssel, az aranygyapjú megszerzésének parancsával az Argó hajón hős társaival Kolkhiszba érkező Iaszónt a király lánya, Médeia – miután olthatatlan szerelem ébredt szívében a messzi földről érkezett, szép ifjú iránt – minden eszközzel segíti: csodakenőcsöt ad neki, amely sebezhetetlenné teszi, s megóvjá apja lángot lehelő bikáinak támadásától, majd varázslataival segít neki megölni e szörnyeket. Ugyanígy csak helyeselni tudja minden, hazájára és annak mitikus hőseire joggal büszke görög, hogy Médeia varázshatalmával élve elaltatta az aranygyapjat őrző sárkányt, amelyet így már akadálytalanul megölhetett a hős Iaszón. Ezek a *hőstettek* Iaszón és rajta keresztül az egész görögség nagyságát, dicsőségét és hírnevét növelték. Meg is hálálta Iaszón a segítséget: feleségül vette Médeiát, és a messzi, *barbár földről a nemes, tiszta erkölcsű görögök földjére* hozta, mint ezt oly szépen meg is fogalmazza drámánkban Médeia előtt, midőn az szemrehányásokkal árasztja el szerelmük állítólagos elárulásáért:

*...te többet kaptál megmentésemért,
Mint amit adtál; azt is elmondom, miért:
Először is nálunk laksz barbár föld helyett,
Hellászban megtanultad, mi jó, mi helyes,
S törvény szerint élsz, nem gyűrhet le nyers erő.*

(534–538. sor)

Médeia varázserejének megnyilvánulásából még az is elfogadható, hogy amikor végre görög földre értek, Iaszón ellenségét, az iolkoszi Peliaszt – aki Iaszónt a lehetetlennek tudott feladattal, az aranygyapjú megszerzésével megbízta – saját lányaival gyilkoltatta meg: rávette őket, hogy vessék idős apjukat forró vízzel teli üstbe, s azt ígérte nekik, hogy varázslatai segítségével majd megfiatalítja Peliaszt: az üstből életerős ifjúként fog előbukkanni apjuk. Nem így történt, Peliasz rettenetes kínhalált halt, a lányok pedig szörnyű tettük, az apagyilkosság miatt megőrültek. Innen, Iolkoszból is menekülniük kellett tehát Médeiáéknak, ám a görögök szemében mind e bűnök problémamentesen besorolhatók voltak a „dicséretes segítségnyújtás” és a „jogos bosszú” kategóriáiba. A Iaszónt sikerhez segítő, őt óvó varázstettek szorosan hozzátartoznak Médeia tisztelettel és távolságtartással kezelt *idegenségéhez*, titokzatos és félelmetes, *varázslónői* mivoltához.

Médeia a hétköznapi halandók számára elérhetetlen tudással rendelkezik, amelyet

nagyapjától, Héliosztól, a Napistentől kapott (csakúgy, mint e család másik, varázslónői hírnévnek örvendő nő tagja, Médeia nagynénje, apja nővére, Kirké). Csakhogy Médeia tetteinek – varázslatainak, bűneinek – van egy olyan listája is, amely elborzaszt nem csak minden érző szívű, józan erkölcsi ítélőképességű görögöt, sőt, örök időkre minden józan, ép erkölcsi érzékű halandót, akiben az emberélet iránti tiszteletnek, a rokoni szálak megbecsülésének akár csak a szikrája is megvan. Amikor apjának elárulása miatt menekülniük kellett Kolkhiszból, Médeia az Argón magával hurcolta még kisgyermek testvérét, Apszürtoszt, majd amikor üldözőik már a közelükbe értek, meggyilkolta, apró darabokra vágta, majd a tengerbe szórta öccse testét. Az üldözők sohasem tudták pótolni azt az idővesztést, amelyet a holttest darabjainak összeszedése miatt szenvedtek el, így Médeia és Iaszón megmenekült, elérték a biztonságos görög földet. Korinthoszban pedig – s itt kapcsolódik be Euripidész a mitológiai történet értelmezésébe tragédiánkkal – bár most már befejeződhetne a hosszúra nyúlt menekülés, békében, nyugalomban élhetne az egész család – ki-ki a maga módján persze... –, Médeia a már fentebb idézett, szörnyű bűnökkel folytatja, illetve zárja le bűneinek sorát: szerelmi vetélytársának, a királylánynak és apjának, a korinthoszi királynak a meggyilkolása után elköveti az elképzelhetetlenül embertelen bűnt, gyermekeit is megöli.

Euripidész tragédiája akkor kezdődik, amikor az egykor volt boldogságra, Médeia és Iaszón szerelmére, a közösen, szenvedésben és boldogságban eltöltött évekre már semmi nem emlékeztet. Pontosabban dehogynem: a két ember között már nincs szerelem, csak gyűlölködés, vádak és szemrehányások, védekezések és ellenvadák, durva és még durvább szavak, de ott van a közös múlt letagadhatatlan bizonyítéka, a két kisfiú. Médeia és Iaszón gyermekei a szülői gyűlölködés, az érvek és ellenérvek felett állnak, jelenlétük – létük – sorsmeghatározó jelentőségű. Velük akkor is kezdeni kell valamit, amikor a házaspár tagjai között már mindennek vége, semmilyen érzelem, vonzalom nem köti őket egymáshoz. Banális, hétköznapi – nem utolsósorban pedig örök –, emberi szituáció, amely alkalmat teremt Euripidésznek arra, hogy Médeia és Iaszón, egy ebbe a tragikus helyzetbe került nő és férfi jellemét összecsapások (agónok) során át, szavaik és tetteik bemutatásán keresztül vizsgálja, s végső megítélésre tárja elénk, nézők elé.

Kezdjük Iaszóonnal, akinek viselkedését, szavait, megnyilvánulásait nehéz pozitív jelzőkkel illetni, s a szakirodalomban, csakúgy mint a színpadra állításokban egységesen a „hűtlen férfi”, az „önző, hálátlan, új nőért családját gonoszul cserbenhagyó férj” toposzival írnak le, illetve ábrázolnak. Józan távolságtartással szemlélve a történetet természetesen védtelen Iaszón Korinthoszban választott életútja: elhagyni készül a nőt, akinek a szó szoros értelmében *mindent* – életét, küldetésének sikerét, hírnevét – köszönhet, a nőt, aki szerelmükért mindenről lemondott, mindent és mindenkit feláldozott – „Apját siratja fojtott hangon, szárazon / A hazát és a házat, amit otthagyt / A férfiért, aki most így alázza őt.” (31–33., ugyanez a gondolat: 483–485. sor) –, nem lehet szeretni. Euripidész nem is törekszik arra, hogy mentegesse Iaszónt, sőt! Az itt felsorolt negatív jellemvonásokat még kiegészíti a színpadon természetesen rendkívül hatásos öntelt hiúsággal, beképzeltséggel is:

*Én – hogyha már érdemeid emlegeted –
Küpriszt dicsérem mint a legfőbb segítőt
Utamon minden isten s halandó közül.
Finom lelkeiddel hogyha főlhánytorgatod
A múltat, láthatod: Erősz kényszerített
Pontos nyilával, hogy megmentsd a testemet.
De nincs ezen túl sok magyarázni való.*

(526–532. sor)

„Nem tehetek róla, ellenállhatatlanul szép vagyok, úgyhogy Aphroditéra haragudj, né rám...” – mondja, s ez, a görög tragédiában egyedülálló érvelés nyílt szókimondásával, az önhittség ország-világ előtt történő vállalásával magával ragadó, egyszerre komikus és tragikus, de mindenképpen cáfolhatatlan erejű érvként hat.¹ Természetesen Iaszón további érvei Médeia elhagyására – ezt is csak értetek teszem, a gyerekek jólétben történő felneveléséért nősülök újra, dehogynis keresek új szerelmet, rólad is gondoskodom (546–567. sor) – csak növelik a már eddig is jól felépített ellenszenvet. Ezt a férfit látva inkább azon kell a nézőnek elgondolkodnia, vajon ilyennek képzelte-e a Nagy Hőst, Iaszónt, az Argó seregének vezérét, az aranygyapjú megszerzőjét. Vajon hogyan szerethetett bele Médeia egy ilyen gondolkodású emberbe, hogyan élhetett vele éveken át, megadva neki mindent, amit egy nő – esetében ráadásul egy *varázslónő!* – megadhat egy férfinak: szerelmet, családot, sikert, biztonságot?

Csakhogy Euripidész Iaszón-jellemzése mögött felsejlik egy másik, mélyebb értelmezés lehetősége is. Tragédiánkban különös hangsúllyal jelenik meg annak leírása, hogy Iaszón a Médeiával közös múlt eseményei során mennyire passzív, tehetetlen, önálló cselekedetekre képtelen, kiszolgáltatott volt: *mindent* Médeia tervelt, mindenről Médeia gondoskodott, övé volt az ész és a tudás, neki tartozik Iaszón örök időkre hálával, hűséggel s szeretettel. Iaszón *hírneve* – a görög hősök számára oly fontos *kleosza* – egyedül Médeia érdeme, s ez most már örökre így is lesz, hiszen az üldöztetésnek itt, Korinthosban immáron vége, s nyugalom, béke, a családi boldogság kiteljesedésének évei várnak rá. S akkor megpillantja a királylányt, Glaukét – tragédiánkban csak a Hírnök elbeszélése alapján tudjuk majd magunk elé képzelni alakját, szépségét, Iaszón iránti szerelmét (1144 skk.). S megtörténik az, ami Kolkhiszban is megtörtént sok-sok évvel ezelőtt: erre a királylányra is éppen olyan hatással van, mint volt annak idején Médeia! A Sors megadja neki, hogy újraélje a toposz-történetet, csak éppen sokkal nyugodtabb, boldogítóbb körülmények között: a messzi földről érkezett szép idegen férfi és a királylány szerelmének mítikus történetét (amilyen például Ariadné és Thészeusz története), s olyan boldog jövőt ígér, amelyhez semmilyen bűn, semmilyen gyilkosság, semmilyen csel, és semmilyen árulás nem tapad. Iaszón király lesz Korinthosban! Védeni és irányítani fogja a várost, amely hős királyát fogja tisztelni benne. S lesznek királyi gyermekei, akiket együtt fog nevelni – jólétben, boldogságban – Médeiától született fiaival (593–597. sor). Ez Iaszón vágya, ebben hisz. Itt, Korinthosban jött el végre Iaszón számára az *önálló cselekvés* pillanata. Talán őszintén mondja, hogy nem az új szerelem bűvöletében hagyja el Médeiat (593–594. sor). Az igazi ok, amelyet nem mondhat ki, de amelyre minden mondata, minden gesztusa utal, nem más, mint hogy Médeia egyszerűen *sok*, amióta csak találkoztak, egymásba szerettek, s összekötötték életüket, egyetlen pillanatra nem lehetett önmaga, egyetlen pillanatra sem érezhette azt, hogy ő, Iaszón bármire is képes lenne, bármit is meg tudna tenni. Ennek a Médeia-hatalomnak és -gondoskodásnak a pozitívumai természetesen letagadhatatlanok, s Iaszón egyetlen pillanatra nem is tagadja ezeket, de eljön a pillanat, amikor egy férfi nem bírja tovább egy ennyire erős egyéniségű nő jelenlétét az életében. Iaszón szeretne megszabadulni a múltját és jelenét meghatározó Médeiától, szeretné a saját kezébe venni a jövő felépítését, szeretne méltóvá válni a „Iaszón, a nagy görög hős” elnevezésére. Mindez természetesen nem menti Iaszón szavait és Médeiat tönkretevő tetteit tragédiánkban, de az bizonyos, hogy Euripidész Iaszón-jellemrajza jóval árnyaltabb annál, semhogy egyszerűen aljasnak, önzőnek, hűtlennek, árulónak tarthatnánk.

¹ Ezen „vallomás” irodalmi előképe, amelyet itt Euripidész Iaszón szájába adva parafrázisál, az *Illiasz* 3. énekében található. Ott Parisz mondja az őt gyáva megfutamodásáért súlyos szavakkal szidalmazó Hektórnak:

„Mégse gyalázzad ajándékát arany Aphroditének, / nem vethetjük el azt, ami isteni ajándék...” (65–66.sor).

Médeia az áldozat. Jól tudjuk, nem volt mindig az, de a tragikus *jelent* az a múlt határozza meg, amelyben olyan bűnöket halmozott egymásra, amelyek következménye, a szenvedés és végül a tragikus bukás a mitológiai történetek kötelező strukturális szabályai szerint előbb-utóbb elkerülhetetlen. Médeia élete Iaszónhoz kötött. Ő Korinthusban – görög földön – más. Barbár földről érkezett *nő*, aki a görögök számára idegen (erkölcsi) értékeket és tudást hozott magával – és mindezen jellemzők nagyon elítélően csengő, összefoglaló neve: *varázslónő!* –, legfőképpen pedig nem tud és nem is akar alkalmazkodni a magasabb rendű, görög erkölcsi értékekhez. Pedig igazán értékelnie kellene, hogy:

...törvény szerint élsz, nem gyűrhet le nyers erő.
És minden hellén tudja okosságodat,
És jó híred van köztünk...

(538–540. sor),

ahogy azt Iaszón tanítja neki. Hogy e szavak mögött mennyi gúny s görögség-kritika van Euripidész részéről (meggyőződés: csak az van), a szakirodalomban vitatott kérdés. Ami azonban bizonyos, hogy Médeia számára ezek a mondatok az *idegennek* szóló, durva lenézést és nem kevés megvetést is tartalmazó, hazug szólamok, amelyek csak tovább szítják férje elleni gyűlöletét. Médeia sorsa tragikus: Iaszón árulása, hűtlensége és új házassága azt jelenti, hogy őt görög földön a tragikus hősökre jellemző *végletes magány* fogja sújtani. Médeianak Korinthusból nincs hová mennie: elárult hazájába nem térhet vissza, az Aigeusz által felajánlott athéni menedék illúzió. Aigeusz fellépése egyúttal Euripidész hagyomány-kritikájának újabb példája, hogy a cselekmény lezárása, a Nap szekerén ki tudja, hová távozó Médeianak természetesen semmi szüksége nincsen az Aigeusz által felkínált védelemre, s ez logikus is, hiszen ebben az euripidészi értelmezésben Médeia ugyanolyan *idegen* maradna Athénban, mint amilyen itt, Korinthusban. Nem, Médeia nem folytathatja útját, nem folytathatja történetét, nem folytathatja életét azután, hogy annak alapja, értelme és célja, a Iaszón-szerelem véget ért. Médeia bosszúja éppen ezért tisztán a *talio-elv*, a „szemet szemért, fogat fogért” ősi szabályrendszerébe illeszkedő: Iaszónnak pontosan olyan tragikus sorsral kell bűnhődnie, amilyenel ő sújtotta Médeiat. Tragikus magányba vezeti Médeia a közös értékeiket eláruló férjét, megfosztja mindenkittől és mindentől, ami az életet jelentette, s jelenti számára. Ez a kegyetlen, megalkuvást és kivételt nem ismerő, a tragikus vég-büntetéshez kötelező *mindentől megfosztás* indokolja a barbár(nak tűnő) gyilkosságsorozatot: az új szerelem, Glauké és apja, Kreón megölése éppen úgy kötelező, mint ahogy az is, hogy Iaszónt örökre el *kell* tiltani Médeiatól született gyermekeitől: többé nem láthatja, meg sem érintheti őket, még eltemetésüket is megtagadja tőle Médeia. A tragédia végén egy tökéletesen kiürített világ veszi körül Iaszónt, ahol neki sincs immár kihez szólnia, ahonnan már neki sincs hová elindulnia. Mi vár a halálon kívül erre a Iaszónra? – kérdezi Euripidész.

A *Médeiában* az úgynevezett mellékszereplők – a Dajka, a Nevelő, Kreón, Aigeusz, a Hírnök, a Kar – is rendkívül kidolgozottak. Euripidész későbbi tragédiáiban is – például a *Hippolitoszban*, a *Helenében*, az *Oresztésben*, a *Bakkhánsnőkben* – találkozunk azzal a dramaturgiai felépítéssel, amelynek keretében a tragikus hősök konfliktusával érintkezésbe kerülő valamennyi szereplő mintegy „megfertőződik” a tragikus bűn(ök)től, kisebb-nagyobb mértékben bevonódik a történetbe, s így az ő sorsuk is jóból a rosszba fordul, tragikus fordulatot vesz.

A Dajka, a Nevelő és a Hírnök *típusszereplők*, akikben közös, hogy nincsen nevük, nincsen múltjuk és nincsen jövőjük: személyük, szerepük, létezésük csak a történet hősnőinek, illetve hőseinek sorsa szempontjából érdekes. A Dajka élete, léte teljes egészében

úrnőjétől függ, az ő testi és lelki állapota határozza meg életét. Médeia Dajkájának alapállapota az *aggódás*: aggódik úrnője sorsa miatt, sajnálja őt és együttérez vele Iaszón árulása miatt (1–35. sor), de még jobban aggódik a várható következmények, Médeia határokat nem ismerő, akár saját gyermekeit is fenyegető, tébolyult indulata miatt (36–41. sor). Nemhogy segíteni nem tud úrnőjének – ugyan milyen eszközei lehetnének egy egyszerű Dajkának, hogy segítsen varázslónő úrnőjén?! –, de a sehová nem vezető siránkozáson, a baljós jövő miatti aggódáson kívül e tragédiában nem jut szerep neki. Mindössze a dráma *prologosz*ának dialogikus részében beszélő szereplő, s miután bemegy a palotába Médeiat felkeresni (203. sor), többé nem szólal meg, semmilyen szerepe nem lesz a cselekmény alakulásában. Felléptetése talán nem több kötelező toposznál: az „úrnőjéért aggódó, érte mindenre kész Dajka”-szerepkör Euripidésznel a *Hippolitosz*ban – Phaidra Dajkája – is megvan. A legkülönösebb e Dajkában, hogy nem tudjuk, hogyan s mikor került Médeia mellé. Az kizárható, hogy Kolkhisz óta vele lenne, hiszen elképzelhetetlen, hogy a királylány hazájából menekültében magával vihette volna Dajkáját is. Euripidész egyetlen szót sem veszteget a Dajka múltjának feltárására, Médeia melletti jelenlétét éppen úgy természetesnek veszi, mint nyomtalan eltűnését a történetből.

A Nevelő árnyaltabb alak, bár abban (is) közös sorsú a Dajkával, hogy semmilyen befolyással nincs a történet alakulására. Leginkább még a Dajka társaként/ellenpontjaként értékelhető szerepe – a prologosz során előbb *híreket hoz*, majd férfiúi felsőbbrendűséggel ad utasításokat a Dajkának (49 skk.), mintegy egészen legyengített formában megelőlegezve a későbbi Médeia–Iaszón jelenet szereposztását. Ő – ellentétben a Dajkával – még nem aggódik a gondjaira bízott gyerekekért, ő fogja meghozni majd Médeiaának a „jó hírt”, hogy a királylány jószívvel fogadta a gyerekekkel küldött ajándékait (1002 skk.), majd bekíséri a fiúkat a házba (1021. sor), s ezzel végleg eltűnik a cselekményből, így nem hallja a most fellépő Hírnök beszámolóját sem a szörnyű pusztításról, amelyet Médeia ajándékai okoztak. Vége szerepének, s a gyermekek tragédiavégi sorsa fényében az is bizonyos, hogy az ő élete is elveszítette értelmét, a gyermekek halála e tragédia keretében a végletes magányt juttatta osztályrészül.

A Kar korinthuszi nőkből áll, s ez különösen kényessé teszi helyzetüket. Természetesen a korinthuszi érdekeket kellene mindenk fölé helyezniük, vagyis Iaszón új házassága mellett, Médeia ellen kellene állást foglalniuk. Ehelyett Euripidész azzal lep meg minket, hogy ezekben a nőkben jól érzékelhetően erősebb az aggódás, a *női szolidaritás*, mint a Médeia idegensége, múltbéli tettei és jelen viselkedése miatti elutasítás (153–158. és 204–209. sor). Előbb nyíltan kiáll Médeia igaza mellett: „...Joggal bünteted a férjedet, / Médeia! Nem csodálom, életed a gyász.” (267–268. sor), majd Iaszón Médeiaának elmondott beszéde után egy Kartól szokatlan indulattal kommentálja az elhangzottakat: „Iaszón, a monddokád most is összeszedett. / Szerintem – bocs, ha egyetlen szót mondhatok –: / Szemétség elárulni feleségedet.” (576–578. sor). A korinthuszi királylány és a király, Glauké és Kreón meggyilkolásától természetesen elborzad, de még ekkor sem utasítja el Médeia bosszúját: „Úgy tűnik, az isten minden borzalmat egy / Emberre zúdít: megérdemli Iaszón. / Szerencsétlen, mélyen gyászolom vesztedet, / Kreón lánya, úton vagy Hádész kapuja / Felé, mert Iaszóonnal tervezted esküvőt.” (1231–1235. sor). Ez a Kar figyelemztetése: lám, mindent, még a haza iránti kötelező hűséget és értékközösséget is felülírja a női szolidaritás, az igazságtalan, hűtlen férfi(világ) elleni lázadás helyeslése.

Kreón az *alkalmatlan uralkodó*: jól tudja, érzi és érti, hogy az *egyetlen nap* haladék, amelyért Médeia könyörög, a vesztét fogja okozni: „Király vagyok, de tompa az akaratom; / Ez a baj, káromra van az a jó szívem. / Most is látom, hibázom, asszonyom, mikor / Engedek kéredeknek.” (348–351. sor). Pedig minden további nélkül megtagadhatná Médeiatól a kérés teljesítését, hiszen azzal a döntéssel, szilárd elhatározással jött ide, hogy száműzi e veszélyes, bár bár nőt a földjéről. A király, aki megmásítja szavát, visszavonja egyszer már kimondott

elhatározását, törvényét, a közösség vezetésére alkalmatlannak bizonyul, ez a tragédiák egyértelmű tanulsága (lásd például Kreónt az *Antigoné*-ben). Médeia számára Kreón nem ellenfél. Könnyedén, átlátszó ürüggyel veszi rá, hogy visszavonja parancsát (340–347. sor). Még csak varázserejére sincs szüksége, hogy legyőzze gyűlölt ellenfelét. Médeia végtelenül lenézi Kreónt (367 skk.), s hogy életére tör, kizárólag a bosszú mindenkire való kiterjesztését szolgálja: aki ellene tett ebben a városban, annak mind pusztulnia kell.

Aigeusz talán a legérdekesebb mellékszereplő e tragédiában: hogy a „megmentő Athén”-szerepkör a hagyomány, a mitológiai történet elterjedtebb ágának felidézése, már említettük. Euripidésznel Médeia egyetlen pillanatra sem szándékozik Athénba menekülni a gyilkosságok után, számára tökéletes megoldás lesz, hogy fiaival Héliosz sárkányfogatóján hagyja el Korinthoszt. Ugyanakkor Aigeusz mégiscsak Athén nagy királya, színpadra léptetésével Euripidész az athéni közönséget szólítja meg, hiszen itt, a Dionüosz színházban vagyunk a *Médeia* előadásán. Ez az Aigeusz maga a *bizonytalanság, tanácstalanság, elveszettség*. Delphoiból érkezik, ahol azért járt, mert nem érti gyermektelensége okát, s Apollón tanácsát kérte (667 skk.). A jóslatot (679–681. sor) nem érti, bár annak megfejtéséhez igazán nem lenne szükség különösebb képességekre (Médeia nyilván tudja is a megfejtést, de erre Aigeusz nem kíváncsi...). Aigeusz intelligenciájáról, eszéről nem sok jót mond ezzel Euripidész, de ezen felül még önzőnek is mutatja, hiszen csak most, amikor már megosztotta Médeiával minden bűjét, baját, tűnik fel neki a nő zaklatott állapota (689. sor). Amint értesül Iaszón *aljasságáról* (695. sor), azonnal felajánlja segítségét, Athén védelmét, ami nemes gesztus, dicséretes szándék.

Médeia éppen olyan könnyedén szerzi meg Aigeusz támogatását, amilyen könnyen bánt el Kreónnal, s amilyen könnyen fogja Iaszón elleni szörnyű bosszúját beteljesíteni. Euripidész felvonultatja Médeia előtt a férfivilág néhány kiemelkedő fontosságú típusszereplőjét: a (hűtlen, áruló) férjet, a (közösség vezetője) királyt és a megmentő (ám buta) királyt; e szereplők Médeia – és minden nőtársa – életének kulcsfigurái. Médeia mind-egyiküket legyőzi, mert reménytelen helyzetében, kiszolgáltatottságában és végső elkeseredettségében is mindegyiküknél tisztább, intelligensebb, okosabb. Euripidész többek között azt a kérdést teszi fel a *Médeiában*, vajon nincs-e igaza Médeiának, amikor ebből a világból örökre távozik, magával ragadva gyermekeit egy másik, talán sehol sem létező világba, akár a halálba.

Néhány fontosabb ókori forrás a *Médeia*-történethez: Hésziodosz: *Istenek születése* 956 skk., Hérodotosz 8, 62., Seneca: *Medea*, Apolloniosz Rhodiosz: *Argónautika*, Apollodórosz: *Bibliothéké* 1, 9; 1, 16; 1,23 skk., Hyginus: *Fabulae* 25–27., Ovidius: *Átváltozások* 7, 1ss.